

uvodi cenzuru, gazi slobodu govora i pogoduje samo predsjedniku Rami koji svojim aferama redovito puni stupce. Albanski zakon, naime, predviđa kazne i do 850.000 eura za online medije koji objave kritičke vijesti o "političkim uvjetima", "interesima Albanije" i "javnoj sigurnosti" te ne brinu o dostojevanju osobe o kojoj pišu.

S druge strane, primjer kaže se lako "teror pluralizma" okomi na samog sebe način čemo u Finskoj. Tamo je političarka Päivi Räsänen, članica finskog parlamenta, lani optužena zbor objave na Twitteru. Räsänen je tijedno i članica luteranske crkve u Finskoj, a ljetos je na Twitteru ostavila citat iz Biblije protestirajući protiv odluke svoje crkve da podrži finski Gay Pride. Objava, iako nije poticala na nasilje niti spominjala nikoga poimeno, postala je predmet kriminalne istraže. Räsänen se našla pod optužnjom za govor mržnje u javnom prostoru i prijeti joj do dvije godine zatvora.

Nijemci su još prije dvije godine donijeli, po mnogima, radikalni zakon koji od društvenih mreža i platformi, Facebooka, Instagrama, Twitera i YouTubea, traži da miču ilegalni sadržaj. Što je točno ilegalno vrlo je širok pojam - od vrijeđanja javnih službi do poticanja na nasilje. Predviđene kazne za tehnološke divove su i do 50 milijuna eura. Prvu su kaznu, od dva milijuna eura, ljetos "zalijepili" Facebooku

tvrdeći da je društvena mreža privlačila i maknula prema broj problematičnih objava (tek 1700 dok su YouTube i Twiter preko 200.000). Po uzoru na Njemačku, sličan su zakon protiv društvenih mreža, lani izglasali u Singapuru, bez obzira na to što su njihovo azijsko središte. Pod egidom borbe protiv "lažnih vijesti", u Singapuru se s društvenih mreža i portala skidaju sve vijesti i objave koje mogu utjecati na "javnu sigurnost", "javni mir" ili narušavaju "prijateljske odnose Singapura i drugih zemalja".

Ne zakon, nego edukacija

Razumljivo, osnivači društvenih mreža, uglavnom iz Siličke doline, navikli su na drugačije zakone. U SAD-u tako medijsku slobodu govora, osim prvo amandmana, štiti i Zakon o komunikacijskoj pristojnosti (Communications Decency Act) čija odredba 230, ukratko, štiti sve korisnike interneta od odgovornosti za što ono se na internetu objavlja. Inače, zakon je napisan 1996. godine.

Natrag na Europsku uniju, u Belgiji, gdje još uvijek vlada relativno visoko povjerenje u medije (oko 60 posto populacije), razmatrali su uvođenje restrikcija za "lažne vijesti", ali naposljetku oduštali. U studiju koju su proveli 2018., su radnjom akademski zajednice i struke, zaključili su da je teško definirati što je to lažna vijest - je li to "Clickbait" naslov članka, je li to "prank" video koji onda mediji prenesu, odnosni li se to samo na vijesti profesionalnih novinara ili ne. Uzimajući sve to u obzir, odlučili su ne uvođiti novi zakon, po uzoru na Njemačku ili Francusku, već naglasak staviti na medijsku kulturu i edukaciju. Pokreću tako inicijative, uključujući i zainteresirane građane, kojima bi se obrazovao dio, mlađe i odrasle na koji način prepoznati "lažnu vijest". Također, mediji koji su iskazali u profesionalnom izvještavanju i implementiraju visoke standarde, primaju "etiketu" pouzdanih medija. Takav medij onda ostvaruje veću vidljivost i bolje pozicije na internetskim pretraživačima.

- Politika, ako želi ustanoviti ujedjenu demokratsku zajednicu ljudi koja će razvijati prihvatljiv sustav vrijednosti, mora se samoamputirati iz tijela koja odlučuju o medijima. Dok se to ne učini i dalje će tužbe protiv novinara biti unosan biznis i učinkovit oblik zastrašivanja. Međutim, slobodu nikada nitko nikome nije dao niti će ikada dati. Za slobodu se mora izboriti - ići.

Cijela se gungula, dakle, svodi na dvije ekstremne pozicije. S jedne strane odbaciti svaku regulaciju i prepustiti online medijski prostor informacijskoj stihiji, riskirajući pritom "trumpizaciju" javnog diskursa i potencijalni gubitak klasičnog javnog informiranja ili pokušati uspostaviti neke okvire medijskog izvještavanja čime postoji realna opasnost da na mala vrata ude cenzura.

Zaštita službenika

Ne želeći riskirati cenzuru ni pod koju cijenu, odvjetnica i stručnjakinja za medijsko pravo Vesna Alaburić radije se prikloniti prvoj opciji.

- Novi mediji po mojem mišljenju pridonose raznovrsnosti i pluralizmu. Naravno da se istovremeno događa i 'trumpizacija', ali toga je oduvijek bilo. Ne bi bilo dobro da država ili bilo tko drugi pokušava nametnuti informacije koje smatra važnijima, korisnijima, poželjnijima. Ljudi trebaju imati mogućnost izbora i stvarati vlastiti balans - prosudjuje.

Premda njezinim riječima, temelj opstanka demokratskih društava jest uvažavanje prava drugih na njihovu istinu. Za novinare je važno da raspolažu točnim i provjerenim podacima, ali i interpretaciju tih podataka nužno će do izražaja doći njihov svjetozar, ići.

- Ne postoji objektivna istina

na nekim društvenim događanjima ili procesima. Podaci o njima mogu biti točni ili netočni, ali tumačenje uzroka, okolnosti, posljedica je ujek nužno subjektivno. Stoga smatram da je u suprotnosti s Ustavom za jamčenjem pravom na slobodu izražavanja propisivanje da elektronički mediji moraju "vjerno prikazati događaje", da u njima "različiti pristup i mišljenje moraju biti primjereno zastupljeni", kakve moraju biti vijesti ili da medijski prilog nije dopušten povrijediti dostojanstvo čovjeka čak ni kad se radi i istini od javnog interesa - jasna je Alaburić.

Ne nisu ni ostale zemlje Europe, pa i svijeta, poštedene iste dileme. Kada je krajem godine u Albaniji izglasana "Anti-difamacijski" paket, kako je zakon o medijima progvan, albanski premijer Edi Rama rekao da je to nužno kako bi se od blaćenja zaštitili poduzetnici i javni službenici.

- Nisam ja napravio ovaj zakon za sebe, već za desetke poduzetnika koji su primorani plaćati uklanjanje vijesti da je mlijeko koje proizvode zatrovano ili da njihovo voće i povrće sadrži hormone. Činim to za javne službenike koje se svakodnevno optužuju da su lovpovi sitni šverceri - odgovorio je medijima koji su tada žestoko ustali tvrdi.

Mediji su danas, prema njemu, što svojom krivicom, što krivicom politike postali "Potemkinova selva demokracije". Novinari bili bi zaštićeni da ih ne štiti politika.

moraju imati odgovornost za objavljeni sadržaj i da se treba zalagati za objavu pravijenih informacija. U medijskom ekosustavu digitalne vijesti su upravljane algoritima koji ne vode računa o točnosti sadržaja, a algoritmi korisnicima selektivno nude informacije na temelju njihova prethodnog ponašanja.

Novinarstvo se pokušava približiti točnosti prikazujući sve aspekte nekog fenomena. Svako predstavljanje nekog događaja uvijek je selekcija i ovisi o 'optičkim', odnosno intelektualnim, moralnim i svjetozarskim spravama onoga kojeg posreduje. Nema idealnog, vjernog niti objektivnog. I mislim da nije stvar samo u definiranju. Nije tu sporan pojedini članak Zakona jer se rješenje ne može dohvatiti niti boljim formulacijama. Sve je moguće zaobići i izigrati ako je političko-zakonodavni kontekst takav da to omogućuje. Malo je kojih političkih vlasti stalo do transparentnosti, slobode medija i kritičke javnosti - navodi Alić dodajući da su zakonske nedorečenosti zapravo planirane jer one "bildaju ulogu politike i političara".

Mediji su danas, prema njemu, što svojom krivicom, što krivicom politike postali "Potemkinova selva demokracije". Novinari bili bi zaštićeni da ih ne štiti politika.

Intencija zakona je jasna. U vremenu koje ne tolerira umjerenost, u kojem pada povjerenje u "mainstream medije" i gotovo je nemoguće razlučiti profesionalno izvještavanje od tendencioznog iskrivljavanja činjenica, nužan je zakon za uspostavljanje barem nekih kriterija. Pitanje je samo - kakav?

"Novi mediji pridonose raznovrsnosti i pluralizmu. Naravno da se istovremeno događa i 'trumpizacija', ali toga je oduvijek bilo"

FOTODANIIR KRAJAC / HANZAMEDIA

Velika dilema u vremenu novih medija

Odbaciti svaku regulaciju ili ozakoniti cenzuru

Intencija zakona je jasna. U vremenu koje ne tolerira umjerenost, u kojem pada povjerenje u "mainstream medije" i gotovo je nemoguće razlučiti profesionalno izvještavanje od tendencioznog iskrivljavanja činjenica, nužan je zakon za uspostavljanje barem nekih kriterija. Pitanje je samo - kakav?

...

PIŠE FILIP PAVIĆ

Digitalno doba donijelo je eksploziju medijskog informiranja, komentara, objava na društvenim mrežama, portalima i blogovima. Svima je dopušteno da prospu svoja zraca mudrosti i ispričaju svoju istinu. Iako su građani naoko danas zbog toga upućeni u zbljanju nego ikad, suprotno očekivanju, ta kakofo-nija, umjesto da olakša, otežala je dolazak do konsenzusa. Mučimo se danas s pitanjima koja nisu postojala prije stotinu godina kada su izvori informiranja bili malobrojni - što je istinito izvještavanje, a što famozni "fake news"? Gdje je granica? Zašto se ne možemo dogovoriti oko toga što je istina? Trebamo li uopće?

Solomonsko rješenje na tu zavržalu pokušao je formulirati novi prijedlog Zakona o elektroničkim medijima, u nadležnosti Ministarstva kulture. U veljači stavljen na javno savjetovanje, koje je okončano ovaj tjedan u četvrtak, taj bi zakon trebao urediti "dvijeri" prostor online medijskih portala, društvenih mreža i audiovizualnog sadržaja. Među ostalim, propisati kako bi vijesti trebale izgledati, koji kriteriji moraju zadovoljavati i nakladnicima zaprijetiti paprenim kaznama ako se toga ne pridržavaju, od 100.000 kuna do milijun kuna. Tako su, primjerice, prema članku 16. i 97. Zakona predviđena 102 slučaja u kojima se medij može kazniti ako ne potiče "slobodno oblikovanje mišljenja" i ne promiće "nepristranost poštujuci razlike u mišljenjima o političkim ili gospodarskim pitanjima ili u svezi s trenutačnim javnim politikama". Da se to provodi pazit će Vijeće za elektroničke medije.

Nejasne, i zapravo besadržajne formule poput "slobodnog oblikovanja mišljenja" ponukale su kritičare iz Hrvatskog novinarskog društva da Zakon proglaše, ne salamonskim, već pitljskim rješenjem.

Sastanak na pola sata

- To da se 'dogadaji moraju vjerno prikazati' ili da 'vijesti moraju istinito i korektno predložiti činjenice' i da 'moraju biti nepristrani i profesionalno korektni', što prijedlog Zakona hoće sankcionirati iznosima do milijun kuna, trebala bi biti stvarustavni i dugoročnog njegovanja profesionalne novinarske kulture. Ona se njeguje drugačijim metodama, a ne drakonskim kaznama - jasan je Toni Gabrić, novinar i jedan od članova radne skupine za izradu novog Zakona.

Gabrić je, naime, iz Radne skupine izasao nakon što se, prema njegovim riječima, u godinu i pol, koliko je rad na Zakonu trajao, njegova Radna skupina sastala tek jedanput i to na pola sata.

- Potvrdilo se da ih medijska politika zanimala prvenstveno kao način zadovoljenja različitih podsektora medijskog poduzetništva. Javna medijska politika trebala bi 'ohrabriti' vlasnike medija da se bave javnim informiranjem, umjesto manipuliranjem informacijama, privrednjima ili politikantskom ortačenja, čime se danas pretežno bave - navodi Gabrić.

Za njega, uvođenje nekih zakonskih restrikcija i kriterija oko medijskog sadržaja, usprkos bojazni od moguće cenzure, jest opravданo. Navodi pritom primjer "tjeđnika" koji su 90-ih objavljivali popise ljudi za odstrel, imenom, prezimenom i kućnim adresom. Također, sastavni "stil izvještavanja", kavafistički "stil izvještavanja", kavaf, prisutan je i danas, u nekim medijima, kada se izvještava o izbjeglicama i migrantima.

Iz Ministarstva kulture odgovorili su nam da prijedlog Zakona "ni na koji način ne uvodi niti pokušava uvesti cenzuru" te da je članak 16., koji propisuje kako bi vijesti trebale izgledati, u zakonodavstvu od 1999. godine.

- Kao što i sami znate, cenzura nije dopuštena temeljem Ustava Republike Hrvatske. No, danas, kad se sve češće dezinformacije smatramo da mediji

...

VESNA ALABURIĆ
odvjetnica

Temelj opstanka demokratskih društava jest uvažavanje prava drugih. Za novinare je važno da raspolažu točnim i provjerenim podacima, ali i interpretaciju tih podataka nužno će do izražaja doći njihov svjetozar, ići.

SEAD ALIĆ
teoretičar medija

Svako predstavljanje nekog događaja uvijek je selekcija i ovisi o 'optičkim', odnosno intelektualnim, moralnim i svjetozarskim spravama onoga

kojeg posreduje.

Premda njezinim riječima, temelj opstanka demokratskih društava jest uvažavanje prava drugih na njihovu istinu. Za novinare je važno da raspolažu točnim i provjerenim podacima, ali i interpretaciju tih podataka nužno će do izražaja doći njihov svjetozar, ići.

- Ne postoji objektivna istina

na nekim društvenim događanjima ili procesima. Podaci o njima mogu biti točni ili netočni, ali tumačenje uzroka, okolnosti, posljedica je ujek nužno subjektivno. Stoga smatram da je u suprotnosti s Ustavom za jamčenjem pravom na slobodu izražavanja propisivanje da elektronički mediji moraju "vjerno prikazati događaje", da u njima "različiti pristup i mišljenje moraju biti primjereno zastupljeni", kakve moraju biti vijesti ili da medijski prilog nije dopušten povrijediti dostojanstvo čovjeka čak ni kad se radi i istini od javnog interesa - jasna je Alaburić.

Ne nisu ni ostale zemlje Europe, pa i svijeta, poštedene iste dileme. Kada je krajem godine u Albaniji izglasana "Anti-difamacijski" paket, kako je zakon o medijima progvan, albanski premijer Edi Rama rekao da je to nužno kako bi se od blaćenja zaštitili poduzetnici i javni službenici.

- Nisam ja napravio ovaj zakon za sebe, već za desetke poduzetnika koji su primorani plaćati uklanjanje vijesti da je mlijeko koje proizvode zatrovano ili da njihovo voće i povrće sadrži hormone. Činim to za javne službenike koje se svakodnevno optužuju da su lovpovi sitni šverceri - odgovorio je medijima koji su tada žestoko ustali tvrdi.

Natrag na Europsku uniju, u Belgiji, gdje još uvijek vlada relativno visoko povjerenje u medije (oko 60 posto populacije), razmatrali su uvođenje restrikcija za "lažne vijesti", ali naposljetku oduštali. U studiju koju su proveli 2018., su radnjom akademike zajednice i struke, zaključili su da je teško definirati što je to lažna vijest - je li to "Clickbait" naslov članka, je li to "prank" video koji onda mediji prenesu, odnosni li se to samo na vijesti profesionalnih novinara ili ne. Uzimajući sve to u obzir, odlučili su ne uvođiti novi zakon, po uzoru na Njemačku ili Francusku, već naglasak staviti na medijsku kulturu i edukaciju. Pokreću tako inicijative, uključujući i zainteresirane građane, kojima bi se obrazovao dio, mlađe i odrasle na koji način prepoznati "lažnu vijest". Također, mediji koji su se iskazali u profesionalnom izvještavanju i implementiraju visoke standarde, primaju "etiketu" pouzdanih medija. Takav medij onda ostvaruje veću vidljivost i bolje pozicije na internetskim pretraživačima.